

УДК 342.34:341.9

*Г.Г. ПОЧЕПЦОВ,
доктор філологічних наук, професор,
Національна академія державного
управління при Президентіві України*

СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Демократія завжди конструюється штучно, а потім утримується за допомогою додаткових зусиль з боку держави, оскільки вона не є формою, що органічно належить соціосистемі. Демократія конструюється з різних джерел, серед найважливіших з яких – політичні, інформаційні чи економічні. Кожен з цих факторів забезпечує незалежне від держави функціонування інших, бо демократія реально вибудовується тоді, коли вдається відтіснити державу від стовідсоткового керування політичною, економічною і інформаційною сферами, до чого ми звикли за часів СРСР.

У тих країнах, що вважаються демократичними, також є свої вади: наприклад, політична рівність підтримується, а економічна – ні. Тобто ідеальної моделі демократії немає ніде, і час від часу виникає бажання трансформувати існуючу систему у нову. Тому в систему повинні встановлювати відповідні “запобіжники”, які не даватимуть права на недозволені рухи.

Вже з 1973 р., наприклад, у системі Тристоронньої комісії тривають дослідження з питань непрацюючої демократії, йдеться про те, що її найсильніше місце є одночасно і найслабшим – це вироблення і прийняття рішень [1]. А у 2009 р. Г. Кіссінджер на засіданні цієї ж комісії говорить, що саме тепер ми маємо час для введення нових правил світу, оскільки всі уряди зайняті своїми економічними проблемами і не мають змоги підняти голову [2]. Про нові світові правила говорить і такий військовий аналітик, як Т. Бернет, який у Пентагоні в свій час займався саме проблемами стратегічного майбутнього [3 – 4]. Зрозуміло, що такі гравці бояться зовсім іншого, а не занепаду демократії. Їх непокоїть те, що ця форма може випадково породити небажані результати, що змінять політичну структуру.

Тобто ми бачимо, що демократія винесла один тип цінностей, назвавши при цьому саме їх універсальним рецептом для всього людства. Не економічна, а політична рівність стала ціллю, яка цілком не досягається оскільки залежна від економічної рівності. Можливо, що радянський варіант орієнтувався якраз на економічну рівність, тобто реально доповнював цю модель. І тому повинен був “загинуть” як конкурент.

Д. Белл писав про “азійські цінності” (сім’я чи гармонія), які суперечать цінностям ліберального капіталізму [5]. Але є такими ж важливими саме для цього регіону. Вірогідно, ту саму ситуацію ми бачимо в нашому регіоні.

Це також проблема розподілу між колективними та індивідуальними цінностями. Приоритет колективу виникає у важких умовах виживання, індивідуальний пріоритет – у більш сприятливих для людини. Якщо сьогодні відбувається перехід на набір індивідуальних цінностей, то це відображає нові умови існування людства, які стали більш поборжливими для виживання.

Кінець історії Фукуями чи кінець ідеології Белла теж говорять про завершення якогось великого циклу розвитку. Сьогодні говорять і про завершення двотисячного циклу християнської матриці. Водночас зрозуміло, що соціосистеми настільки інерційні, що можуть ще довго існувати і після завершення циклу в тих же параметрах.

Д. Белл у своїй книзі про кінець ідеології акцентував те, що сучасне покоління не має ворогів. Тобто перед нами зовсім новий феномен існування. Через сорок років після першого виходу книги (в 1960 р.) він напише наступне [6, р. xi] “Ідеологія, як я використав цей термін, була не просто культурним поглядом на світ або замаскованими інтересами, це історично розташована система уявлень, яка поєднує ідеї з почуттями, перетворює ідеї в соціальні важелі, і, трансформуючи ідеї, трансформує разом з ними і людей”.

У своїй останній книзі 2011 р. Ф. Фукуяма (його сайт, де є інші статті – fukuuyama.stanford.edu) бачить можливі варіанти негативного розвитку подій в демократичній системі, наприклад, пропонуються такі варіанти небезпек, що впливають з громадянського суспільства [7, р. 472]: етнічні чи расистські групи, що можуть розповсюджувати нетолерантність, групи інтересів ведуть до політизації економічних чи соціальних конфліктів, які можуть підірвати легітимність демократичних інститутів, соціальна мобілізація може призвести до політичної руйнації. Все це можна зрозуміти і так: демократичні інституції працюють гарно у випадку стабільної ситуації, в період дестабілізаційних процесів вони не витримують справжньої активності мас. І це ми можемо побачити сьогодні по реакванню на протести всюди: від Англії і США до Греції і Італії.

До речі, “філософ” сучасного британського уряду П. Блонд взагалі підкреслює, що і комунізм, і капіталізм атомізували людину для полегшення управління нею [8]. В результаті побудована нерівність, коли 50% населення володіють 1 відсотком власності. Зрозуміло, що це не надає щастя цим 50 відсоткам. Тому уряд Великобританії нині займається тим, як збільшити щастя населення, не спираючись при цьому на рівень економіки, оскільки збільшення ВВП після 20 тисяч в нац. грошовій одиниці на душу населення не збільшує рівень щастя.

Політична економія була колись частиною етики, Адам Сміт був професором моральної теології. Саме це об’єднання економіки і моралі заохочує П. Блонда, коли він каже [9]: “Реальна криза в Британії полягає в руйнації людських відносин, бази суспільства. Тому правильною є теза про Розбиту Британію. Це втрата людського суспільства. Чим ти бідніший, тим ти самотніший, тим більше ти коштуєш для держави, оскільки людська соціальність пов’язана з достатком, здоров’ям і всіма типами індикаторів від ментального здоров’я до ожиріння”.

Що стосується конкретики конструювання соціосистем, то слід згадати Версальський договір, який Г. Бейтсон назвав найважливішою подією двадцятого сторіччя, оскільки він запрограмував другу світову війну. Г. Кіссінджер назвав такі дві вади цього договору [10]. Будь-який договір повинен фіксувати баланс сил і бути легітимним. Цього не було зроблено, оскільки інтереси Росії і Німеччини залишилися поза ним. Г. Бейтсон казав навіть цікавіше: шукайте точки масової кривди, саме вони проявляться в майбутньому.

З погляду конструювання нематеріального, саме на цих точках побудована ідентичність націй. Це голокост євреїв, це геноцид армян. Сюди ж відносять і невдалу спробу В. Юценка закласти такий фундамент на базі голодомору. В цьому випадку відбулося зіткнення двох варіантів історичної пам'яті, що і в багатьох інших випадках заважає Україні робити кроки, які будуть підтримані всім населенням. Пентагон сьогодні взагалі почав вивчати сакральне, оскільки чисто раціональної відповіді не можна дати, наприклад, на питання протистояння Ізраїлю і Палестини.

Економічні цінності породжують політичні. Як пише Ф. Фукуяма в останній своїй статті в журналі *Current History*, демократичний перехід відбувається при рівні 10 тисяч доларів ВВП на душу населення [11]. Сам цей високий рівень робить можливим середній клас, в результаті стає більше власності в руках у населення, кращий рівень освіти і відкритість зовнішньому світові. Але це загальне правило, як ми розуміємо, бо відхилень від нього досить багато.

С.Хантінгтон запропонував модель “авторитарної модернізації”, за якою демократія виникає після побудови сильної держави і створення середнього класу. Ф. Закарія додає до цього і необхідність верховенства права, а демократія виникає лише на наступному кроці після сильної держави і виконання законів.

Якщо подивитися на пострадянський простір, то якраз сильну державу тут будують досить вправно. Але в нас немає верховенства права і немає демократії в західному розумінні. І завжди постає запитання, чи це дійсно єдино можливий варіант демократії.

Ф. Фукуяма в своїй новій книзі про становлення політичного устрою [7], на яку схвально відгукнулися і *New York Times*, і *Guardian*, бачить у випадку Західної Європи спочатку становлення індивідуалізму, а вже потім прихід держави. Держава в усьому світі будується на протиставленні роду: турецькі яничари, наприклад, виникають як діти, яких відбирали від родової прив'язки, щоб примусити їх слугувати державі.

У випадку Британії з давніх часів жінки мали право на власність, що не переходила до роду. Саме це підтримувала католицька церква, в результаті чого вона отримувала багато благодійних внесків саме від жінок. Тобто в цьому разі економічна самостійність створює індивідуальні права ще до започаткування держави. Тоді як у світі саме держава охороняла індивідуальні права, бо була зацікавлена в людях поза родом. Централізована держава всюди виникає як інструментарій зі збирання податків на війну.

Демократію Ф. Фукуяма бачить, в першу чергу, як підзвітність (підпорядкованість) влади населенню. Тому в сумі для нього важливими стають три складові політичного розвитку [11]:

- держава, що концентрує владу на території;
- закон, який обмежує урядові можливості приймати не ті рішення;
- механізми демократичної підзвітності, які налаштовані на те, щоб уряди відображали бажання й інтереси людей.

Ф. Фукуяма намагається дати відповідь і на болюче питання, чому ліберальні демократії породжують економічну нерівність. До речі, саме пострадянський простір досить чітко це демонструє. Стає зрозумілим, що ми маємо нерівномірний розподіл економічних результатів, який і не дає можливості з'явитися середньому класові.

Арабські революції називають четвертою хвилею демократизації, а третя почалася в сімдесяті з Іспанії та Португалії і вже потім дійшла до нас [12]. Але одночасно виростає глобальна нерівність. Нерівність збільшується і в таких країнах, як США і Великобританія. Країни з великою нерівністю, а таким є, наприклад, регіон Латинської Америки, породжують соціальні конфлікти, які дестабілізують їх, що зменшує економічне зростання. Тобто нерівність чітко зафіксована як фактор, що уповільнює розвиток.

Ф. Фукуяма бачить перед собою і можливий негативний розвиток подій у майбутньому. В одному зі своїх інтерв'ю він зауважує [13]: “Все може швидко змінитися на негативний розвиток подій. Ми бачимо підйом популістських партій по всій Європі. Є багато політичної коректності стосовно імміграції і цілого набору проблем, пов'язаних з нею. Людям не дозволяють говорити про це, і зараз відбувається вибух на правому боці, де люди не тільки говорять про це, а й кажуть дуже злосливі речі про це”.

Не забуваймо також, що Ф. Фукуяма входить у масову свідомість зі своєю книгою про кінець історії, про яку досить довго говорили. Точніше спочатку це була просто стаття. В книзі він не тільки прогнозує кінець ідеології, а й підкреслює, що середній клас є породженням освіти [14, р. 116]. Індустріальні держави вимагають освічених робітників, навіть у випадку диктаторських режимів. А це, в свою чергу, веде до інших уявлень про демократію. До речі, в цьому ж ключі він бачив і причини розпаду СРСР. Щоб економічно перемагати, треба було випустити на арену освічених людей, а це веде до іншого сприйняття демократії і людських свобод. Залишивши попереду бюрократів і військових, неможливо отримати гарний економічний результат.

Лауреат Нобелівської премії А. Сен у своїй книзі “Розвиток як свобода” розглядає розвиток як поступове відкидання різних типів несвобод, які не дають людям права вибору і можливості зреалізувати власні дії [15]. Він підкреслює, що саме свобода є центральною для процесу розвитку з двох причин:

- оціночна причина: оцінка прогресу робиться в термінах свобод, які отримують люди;
- ефективність як причина: досягнення розвитку суттєво залежні від свободної дії людей.

До речі, у своїй автобіографії як нобелівського лауреата А. Сен згадує книгу К. Ерроу “Соціальний вибір і індивідуальні цінності” (1951), яку він зі своїм другом читали у Калькутті в 1952 р. У цій книзі Ерроу формально довів, що раціональний колективний вибір є неможливим (див. про К. Ерроу і його роль в корпорації РЕНД в [16]). Свою нобелівську лекцію А. Сен починає з жаргу на цю тему, що верблюд це кінь, створений комітетом [17]. Це пояснюється тим, що комітет намагається врахувати інтереси багатьох учасників, що є неможливим.

Демократія – це результат створення в державі незалежних економічних, політичних та інформаційних складових. Вплив держави обмежується. Саме так було при переході від племені до держави, коли держава обмежувала статус роду, бо лояльність людини до роду була сильнішою за лояльність до держави.

Економічна незалежність породжує політичну й інформаційну. Одним з прикладів породження економічної незалежності є публічно-приватне партнерство (ППП). На сьогоднішній день немає єдиної моделі PPP. Лідером у запровадженні цього інструментарію є Британія, але й там більше приватних інвестицій в інфраструктурі, транспорті і менше в освіті [18]. У європейське визначення PPP потрапляють такі характеристики, як довготривалість проекту, розподіл ризиків між державою і бізнесом та інші. Австралійський підхід підкреслює серед іншого і політичне зацікавлення держави в такій співпраці з бізнесом, оскільки це третій шлях, а не націоналізація чи приватизація [19].

Навіть у західних країнах створюються відповідні структури (ради, центри), які намагаються просувати PPP в себе, що говорить про не такий легкий шлях цього просування (див., наприклад, у США сайт цієї структури – www.ncrpp.org чи у Канаді – www.pppcouncil.ca). Вони зайняті і серйозною інформаційною роботою, що дає можливість легітимізувати в очах населення саме такий варіант співробітництва з державою.

Але водночас важко уводити цю незалежну економічну складову в наших умовах, оскільки сьогодні бізнес є принципово негативним героєм пострадянської масової культури. Є відповідна статистика мильних серіалів, де герої з бізнесу займають якраз полюс негативу. Тобто перед зміною фізичного світу треба спочатку змінити віртуальний (кіно і мистецтво) і інформаційний. Маємо зворотний процес впливу: від віртуального до фізичного.

Такі проекти зі зміни ментальності були свого часу зреалізовані в світі. Це американський консервативний проект сімдесятих, коли в результаті десятирічного процесу впливу на населення героя-радикала замінив герой, який хотів заробити свій перший мільйон. Це сучасний проект з повернення інтересу молоді до фундаментальних наук, що сьогодні реалізується в США, в тому числі, завдяки створенню відповідної продукції Голівуду, де діють герої-вчені на захисті національної безпеки. І підготовку таких сценаристів з учених фінансує Пентагон. Це японські інвестиції в американську кіноіндустрію, щоб змінити імідж японця на екрані.

Просування ліберального капіталізму й ідей Ф. Хайека також було спеціально сконструйованим процесом, під який одна людина створила аж 150 think tank'ів [20]. Цією людиною, яка активно використала цей новий інструментарій для просування ідей, був майор О. Смедлі. А навчив його цьому використанню інтелектуалів, розповівши про них як про любителів секунд-хенд ідей, Ф Хайек, який в результаті і отримав Нобелівську премію. Тобто економічні ідеї навіть цього рівня захоплюють масову свідомість доволі поступово і є результатом навмисних зусиль. Нічого не відбувається випадково і несистемно.

У Ф. Хайека є цікаве спостереження стосовно ролі свободи в економіці і розповсюдженні інформації [21, с. 56]. Перші спільноти античності, які дозволяли мати індивідуальне знання, що з'являлося завдяки тому, що були стосунки між різними регіонами, вигравали порівняно зі спільнотами, які спиралися на колективні знання всіх чи знання їх правителя. Одже, відкриті чужим знанням спільноти виявлялися сильнішими за закриті.

Інтенсивні проекти зі зміни соціального устрою, які Захід проводив у п'ятидесяті роки 20 ст. в азійських країнах, щоб не дати їм піти радянським шляхом, базувалися саме на інтенсивній зміні інформаційного компонента. Це давало можливість трансформувати політичну, а потім і економічну системи країни, оскільки інформаційний компонент працював у режимі майбутнього соціального устрою, а не тогочасного. Умовно кажучи, інформаційний компонент був уже капіталістичним, а політичний і економічний — ще феодальними. І якщо вдається підтримати існування інформаційного компонента, він під себе трансформує політику і економіку.

Реально перед нами модель і перебудови, і кольорових революцій, коли інформаційна система починає працювати на руйнацію старого стану суспільства.

Це все революційні переходи. Еволюційні переходи, мабуть, мають йти іншим шляхом. Наприклад, такими типами трансформацій: економічна — політична — інформаційна чи економічна — інформаційна — політична. В системі революційній, навпаки, відбувається “гра на випередження”, коли те, чого ще нема, подається як вже існуюче, а те, що є, як таке, що неминуче загине.

США, як відомо, взяли на озброєння конструкцію просування демократії. Вони виправдовують це кращим типом правління, який дають демократії. Наприклад, демократії породжують ринкову економіку, яка дає кращі результати в економічному зростанні [22]. Демократії також мають давати гарантії людям, що можна вкладати гроші в розвиток, які в майбутньому в них ніхто не забере. У будь-якому випадку саме така позиція США як рушійної сили буде створювати демократичні хвилі по всьому світу.

Як бачимо, демократія конструюється завдяки зовнішнім і внутрішнім цілям, які можуть бути політичними, економічними чи інформаційними. Демократія як політична

інституція спирається на відповідні економічні і інформаційні підґрунтя, без яких вона є неможливою. Сьогодні пострадянський простір має сильні держави, але не має відповідного рівня економічних і інформаційних механізмів.

Ми можемо оцінювати їх на базі створення альтернативних можливостей для нашого вибору. Реально людина сама не може породжувати такі альтернативні до державних механізми, скоріше можна казати про приєднання людини до існуючих альтернатив, яке повинна забезпечувати держава. В політичному вимірі альтернативами є партії, їх альтернативне існування дає змогу людині робити власний вибір, приєднуючись під час виборів своїм голосуванням до однієї з таких політичних платформ. В економічному – це існування різних економічних укладів, а не тільки державних підприємств, які конкурують уже в економічному полі. В інформаційному – це різноманітність висвітлення подій. Якщо сьогодні дослідники кажуть про переважання представників влади на екрані, то це лише один вимір цієї проблеми. Нас повинні цікавити альтернативи, адже представники і влади, і опозиції можуть говорити те саме, як це і відбувається при деяких голосуваннях у парламенті.

Є ще один шлях побудови демократичного суспільства в Україні. Це шлях, який свого часу змінив цінності в СРСР. Це вихід на арену більш освіченого молодого покоління. Адже в свій час компанія Шелл дала прогноз про розпад СРСР, базуючись на тому, що в 1985 р. виходить великий прошарок нового покоління, в якого будуть інші погляди на демократію [23]. Навіть ЦРУ було проти цього прогнозу, вважаючи, що Шелл не має достатньо даних для нього.

І тут знову, на жаль, слід підкреслити, що наша еліта – це еліта минулого. Адже вона належить до фізичного простору, де стоять їхні фабрики і заводи, а не до сучасного інформаційного простору, де живе Б. Гейтс чи жив С. Джобс. Ми не увійшли в інформаційний простір, тому і не можемо мати інформаційної еліти. Стара за своїми поглядами еліта несе з собою і старе уявлення про світ. Вона не є конкурентною і навіть просто нецікава гравцям нового світу. В США так звана еліта сталі вже давно зійшла зі сцени, вона є тільки в підручниках історії.

Індустріальна еліта не тільки породжує інший тип продукту, в якому роль know-how не така значна, як у разі роботи інформаційної еліти, а й вимагає іншої інфраструктури для своєї підтримки. Потреба в креативному класі є породженням саме інформаційної еліти. Індустріальна еліта породила також свій варіант демократії – правила боротьби зі страйкарями, використовуючи різні види впливу на громадську думку (див., наприклад, відомий план з 9 пунктів – так звану Mohawk Valley formula [24, 25]).

Якщо придивитися до історії ПР під цим кутом зору, то і ПР виникає як результат, що породжений індустріальною елітою у відповідь на масову демократію, яка з'являється в той же період. Виникнення демократії надало інші ступені свободи робітникам, які в них “відібрали” індустріальні магнати, профінансувавши виникнення іншого механізму управління масовою свідомістю – ПР. І соціосистема знову була застabilізована в потрібному напрямі.

Сучасні дослідження також демонструють, що нафтові держави часом можуть в чомусь нехтувати демократією, оскільки вони, можливо, спроможні в перспективі надавати потрібні економічні результати своїм громадянам і без розвинутої демократії. В цьому може бути пояснення (хоча б одне з багатьох) феномену Росії. І це водночас має бути застереженням для всього пострадянського простору, що шлях Росії в цьому відношенні не може бути повторений через зовсім інші економічні умови існування. Тобто тут знову сировинна економіка створює відповідну сировинну демократію, яку так і назвали по-особливому – керованою. Україна має “металеву” демократію, тобто і тут, і там олігархічний гравець стає більш важливим для формування політики. А сьогодні додатково олігархічні політичні гравці мають в своєму розпорядженні телебачення, яке і виконує

функції ПР початку двадцятого сторіччя, коли ще не було телебачення. Тобто історична залежність створення масової демократії, ПР і телебачення насправді є парадоксальною зміною інструментарію впливу.

В цілому слід повторити, що демократія працює лише при вибудованих механізмах захисту від держави. Вони можуть бути економічними, політичними, інформаційними, юридичними. За штучних змін (інтенсивних, революційних) відбувається “перетягування” ситуації на наступний крок розвитку за рахунок активної роботи, наприклад, інформаційного компонента, як це відбувається, наприклад, у випадку перебудови чи кольорових революцій. Але потрібні механізми захисту цього інформаційного компонента, оскільки в нормі всі інші компоненти повинні його зупинити. У перебудову цей захист реалізувався за рахунок того, що проти існуючої системи влади працювали владні ЗМІ. Під час помаранчевої революції (окрім головного фактора, що Л. Кучма не міг легітимно йти на вибори сам) працював фактор відносної демократичності системи, яка не дозволяла “вимкнути” опозиційні телеканали, які й робили революцію. Кольорові революції взагалі можливі лише у таких відносно демократичних умовах.

Джерела

1. *Crozier M.J., Huntington S.P., Watanuki J.* The crisis of democracy. Report on the governability of democracy to the Trilateral Commission // www.wrijneveld.nl/Boekenplank/BoekenVanAanhangersVanDeNieuweWereldOrde/1975-TC-The-Crisis-of-Democracy.pdf
2. *Kissinger H.* The intellectual underpinnings of the trilateral partnership in the 21st century // www.trilateral.org/download/file/annual_meeting/Kissinger09.pdf
3. *Barnett T.P.M.* The Pentagon’s new map. War and peace in the twenty-first century. – New York, 2004.
4. *Barnett T.P.M.* Great powers. America and the world after Bush. – New York, 2009.
5. *Bell D.A.* East meets West. Human rights and democracy in East Asia. – Princeton, 2000.
6. *Bell D.* The end of ideology. On the exhaustion of political ideas in the fifties. – Cambridge – New York, 2000.
7. *Fukuyama F.* The origins of political order. From prehuman times to the French revolution. – New York, 2011.
8. *Harris J.* Phillip Blond: the man who wrote Cameron’s mood music. – Guardian. – 2009. – August 8 // www.guardian.co.uk/theguardian/2009/aug/08/phillip-blond-conservatives-david-cameron
9. *West E.* We have killed history in our country // www.catholicherald.co.uk/features/2010/10/07/%E2%80%98we-have-killed-history-in-our-country%E2%80%99/
10. Henry Kissinger interview with Der Spiegel // www.henryakissinger.com/interviews/Spiegel070609.html
11. *Fukuyama F.* Is there a proper sequence in democratic transitions? – Current History. – 2011. – November // ukuyama.stanford.edu/files/Current%20History%20Sequencing.pdf
12. *Fukuyama F.* Dealing with inequality. – Journal of Democracy. – 2011. – Vol.22. – N 3 // fukuyama.stanford.edu/files/Equality%20JOD.pdf
13. *Moss S.* Francis Fukuyama: ‘Americans are not very good at nation-building’. – Guardian. – 2011. – May 23 // www.guardian.co.uk/books/2011/may/23/francis-fukuyama-americans-not-good-nation-building
14. *Fukuyama F.* The end of history and the last man. – London etc., 1992.
15. *Sen A.K.* Development as freedom. – Oxford, 1999.
16. *Abella A.* Soldiers of reason. The RAND corporation and the rise of the American empire. – Orlando etc., 2008.

17. *Sen A.* The possibility of social choice. Nobel lecture, December 8, 1998 // www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/1998/sen-lecture.pdf
18. *Kappeler A., Nemoz M.* Public-private partnership in Europe – before and during the recent financial crisis // www.bei.europa.eu/attachments/efs/efr_2010_v04_en.pdf
19. Public-private partnership: an introduction // www.aph.gov.au/library/pubs/rp/2002-03/03rp01.htm
20. *Curtis A.* The curse of tina // www.bbc.co.uk/blogs/adamcurtis/2011/09/the_curse_of_tina.html
21. *Хайек Ф.А.* Пагубная самонадеянность. – М., 1992
22. *Lynn-Jones S.M.* Why the United States should spread democracy? // belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/2830/why_the_united_states_should_spread_democracy.html?breadcrumb=%2Fpublication%2F791%2Funi%2Fbipolar_illusion_revisited
23. *Schwartz P.* The art of long view. Planning for the future in an uncertain world. – New York, 1996
24. *Mohawk Valley formula* // en.wikipedia.org/wiki/Mohawk_Valley_formula
25. *Brissenden J.* ‘Public opinion’: the phantom menace // www.newleftproject.org/index.php/site/article_comments/public_opinion_the_phantom_menace

Анотація. У статті показано, що демократія виникає за наявності незалежних від держави інформаційних, економічних і політичних структур, публічно-приватного партнерства. Розглянуто погляди відомих зарубіжних учених на перспективи суспільного розвитку. Стверджується, що справжня демократія може прийти з новими поколіннями, з появою інформаційної еліти, оскільки виникне потреба в креативному класі.

Аннотация. В статье показано, что демократия возникает при наличии независимых от государства информационных, экономических и политических структур, публично-частного партнерства. Рассмотрено взгляды известных зарубежных ученых на перспективы общественного развития. Утверждается, что настоящая демократия может прийти с новыми поколениями, с появлением информационной элиты, поскольку возникает потребность в креативном классе.

Summary. Democracy is emerging from existing independent from the state informational, economical and political structures. Public-private partnership is a realization of such partly independent from the state development of the economics. Democracy can be brought by new generation with a different set of values as it happened in the case of USSR. Ukrainian oligarchic elite has no need for democracy as such elite is an industrial one. Only with the emergence of the new informational elite new rules of the game will follow as will the need for creative social class. When artificial changes take place (intense revolutionary changes), the situation is getting upgraded to the next level of development, just as it happened in the case of Perestroika or colored revolutions. Because of this, there is a need for the mechanisms of protection of this informational component of change, as all the other mechanism that would normally stop this from happening did not engage.

Ключові слова: демократія, цінності, інформація, публічно-приватне партнерство, ментальність, революція, еліта, прогноз.

Ключевые слова: демократия, ценности, информация, публично-частное партнерство, ментальность, революция, элита, прогноз.

Key words: democracy, values, information, public-private partnership, mentality, revolution, elite, prognosis.

Стаття надійшла до редакції журналу 30.11.2011 р.